

Кравченко С. М.,
кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник відділу порівняльної педагогіки,
Інститут педагогіки НАПН України

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В КРАЇНАХ ЄС ТА УКРАЇНІ

Нині в країнах Європейського Союзу здобувають освіту близько 50 тисяч українців. Щороку ці показники зростають. Зауважимо, що інноваційний розвиток освіти в Європі зумовлений культурною глобалізацією освіти, яка нині позиціонується як дієвий інструмент формування особистості в умовах інформаційного суспільства; соціально-економічними трансформаціями; стрімким розвитком науки й техніки; переходом до суспільства знань та нової економіки, що базується на знаннях; потребою в сучасних фахівцях, здатних своєчасно реагувати на виклики часу та змінюватися, розвиватися. Та передусім особливістю європейської освіти є взаємна довіра держави до здобувачів освіти, сумісність національної структури освіти та кваліфікацій, а також якість освітніх послуг [1].

Сучасний реформаторський рух у європейському освітньому просторі як масштабне явище привертає увагу багатьох дослідників. Особливу зацікавленість щодо нього виявляють педагоги-компаративісти, котрі мають унікальну можливість спостерігати в режимі реального часу порівняльну педагогіку в дії. Без порівняння, зіставлення головних параметрів функціонування європейських освітніх систем навряд чи був би можливим їх прогнозований і погоджений на міждержавному рівні поступ [5, с. 4]. Тож аналіз останніх досліджень і публікацій у контексті наукового пошуку дає підстави виокремити праці українських науковців, які здійснюють порівняльні дослідження тенденцій розвитку освіти в Україні та за кордоном, зокрема, проблем глобалізації, інтеграції та модернізації систем освіти, формування освітньої політики, аналізу змісту освіти в країнах Європейського Союзу на тлі соціальних, економічних і педагогічних трансформацій: Авшенюк Н., Бабушко С., Ващенко Л., Лігоцького А., Локшиної О., Матвієнко О.,

Сисоєвої С., Шемприх І. та ін. Важливими для вивчення питання розвитку освіти в країнах Європи є результати досліджень зарубіжних учених, зокрема з проблем розвитку людського капіталу та управління людськими ресурсами: Becker H., Baron A., Machlup F., Smith A., Armstrong M., Drucker P., Harrington D. та ін.

Зазначимо, що ЮНЕСКО визнала освіту головним інструментом, покликаним розв'язати проблеми вдосконалення людських ресурсів. У цьому контексті особливого значення набуває здобуття освіти через імплементацію в європейську спільноту, так звана – освітня мобільність.

Міграція молоді за кордон із метою здобуття освіти може розглядатися як інструмент реалізації стратегічного курсу України на інтеграцію до Європейського Союзу, взаємопроникнення культур та посилення національної ідентичності, забезпечення всебічного входження України в європейський простір та створення передумов для набуття членства в ЄС. Україна приділяє значну увагу цьому аспекту, зокрема прийнято закон «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» (2003), розроблено «Національну стратегію розвитку освіти України на період до 2021 року» (2013), «Стратегію інноваційного розвитку України на 2010-2020 рр. в умовах глобалізаційних викликів» (2009), «Стратегію інтеграції України до Європейського Союзу» (2000), «Програму інтеграції України до Європейського Союзу» (2000), «Національну доктрину розвитку освіти України у XXI столітті» (2001), затверджено Постанову Кабміну України «Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність» (2015) тощо.

Своєчасною стала ініціатива низки європейських країн щодо загальноосвітньої взаємно узгодженої й толерантної підготовки людини до життя в Європі, яка відома як Болонський процес, який успішно впроваджено і в Україні. Болонський процес – це своєрідний рух освітніх національних систем до єдиних критеріїв і стандартів, які утверджуються в Європі. Головна його мета – консолідація зусиль наукової й освітянської громадськості та урядів для істотного підвищення конкурентоспроможності європейської вищої освіти та науки у світовому вимірі, а також для підвищення ролі цієї системи у соціальних

перетвореннях. Окрім того, з метою покращення якості життя й розбудови суспільства Європейський Союз реалізує низку стратегій, які активно упроваджуються на національному рівні в державах-членах, сприяючи єдності реформаторських зусиль та узгодженості в отриманні результатів. «Україна географічно, історично, культурно та економічно належить до Європи, а отже – підпорядковується загальноєвропейським координатам розвитку, що впливають на усі сфери життя суспільства, включно з освітою», – зазначає відома дослідниця у сфері педагогічної компаративістики О. Локшина [3, с. 10].

Утім ключова відмінність європейських закладів вищої освіти від українських полягає в тому, що вони є практично спрямованими: навчання зорієнтоване переважно на індивідуальну, самостійну роботу студента, його стажування та здобуття досвіду роботи за фахом. Зарубіжні ЗВО активно застосовують в освітньому процесі інноваційні технології, тоді як в Україні цей аспект під питанням.

Освітні програми країн Європейського Союзу приваблюють українського студента з високим рівнем IQ пропозиціями не лише щомісячної стипендії, а й безкоштовного проживання та харчування. Особливістю таких програм є те, що часто держава після завершення навчання забезпечує молодого фахівця роботою за спеціальністю, пропонує різноманітні гранти для тих, хто планує продовжувати здобувати освіту чи працювати в галузі наукових досліджень, технічного розвитку та інновацій. З-поміж країн-лідерів, які реалізують подібні програми можна відзначити Австралію, Великобританію, Данію, Нідерланди, Німеччину.

Аналіз освітніх систем країн Європи дозволяє констатувати, що одним із шляхів оновлення змісту освіти й навчальних технологій, узгодження їх із сучасними потребами, інтеграції до світового освітнього простору є орієнтація навчальних програм на компетентнісний підхід і створення ефективних механізмів його запровадження. Такі європейські країни, як Швейцарія та Німеччина обрали децентралізований і демократичний шлях розвитку національних систем освіти. Наприклад, заклади вищої освіти в Німеччині є

юридично незалежними установами з правом на самоуправління. Вони мають повне право на визначення структури свого закладу, методів і змісту навчання, організації наукових досліджень.

Відзначимо, що основними причинами міграції українців до країн Європейського Союзу стають проблеми з працевлаштуванням, низькою оплатою праці та низьким рівнем життя, бажанням покращити побутові умови тощо. Разом із тим, у зв'язку з військовою агресією в Україні питання міграції молоді набуває соціально-значущого змісту.

Підсумовуючи, зауважимо, що головною метою освітнього процесу як в Україні, так і в країнах Європи, є розвиток інтелектуального потенціалу нації. Утім за даними МОН України, що відображені в «Стратегії інноваційного розвитку України на період до 2030 року», в Україні відбувається поступова освітня та наукова деградація: стрімко скорочується кількість дослідників, кількість промислових підприємств, що провадили інноваційну діяльність, спостерігається недостатнє використання науковцями можливостей участі в міжнародних програмах тощо [2]. Для подолання цієї кризи необхідним є формування кола креативних фахівців, здатних розвивати та впроваджувати інновації, готових до нових «ролей» в інформаційному суспільстві, залучення світових експертів для обміну досвідом, навчання інноваціям, участі в європейських програмах, спрямованих на підвищення якості освіти шляхом наближення її до потреб міжнародного ринку [4].

Відповідно до зазначеного, з-поміж тенденцій розвитку освіти в Україні можна виокремити, на нашу думку, ключові:

- прискорення реформування освіти через розвиток людських ресурсів і забезпечення якості освіти;
- своєчасне розроблення ефективних державних освітніх програм і стандартів;
- систематичний моніторинг якості освіти та освітньої діяльності;
- сертифікація науково-педагогічних працівників;
- удосконалення механізмів управління освітою;

– стратегічне планування, формування освітньої політики, спрямованої на інтеграцію в міжнародні співтовариства тощо.

Використана література:

1. Болдырева С. К. Исторические предпосылки и тенденции формирования единого образовательного пространства в СНГ / С. К. Болдырева // Мир образования – образование в мире. – 2004. – № 3. – С. 57–74.

2. Інноваційний розвиток освіти в Україні й зарубіжжі в умовах євроінтеграційних та глобалізаційних процесів : огляд. вид. [Електронний ресурс] / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [авт.-упоряд.: Селецький А. В., Кравченко С. М., Агалець І. О. та ін. ; наук. ред. А. В. Селецький]. – Київ : [ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського], 2019. – 155 с. – Режим доступу: https://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2019/06/overview_edition_2019.pdf. – Назва з екрана.

3. Локшина О. І. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) : монографія / О. І. Локшина. – Київ : Богданова А. М., 2009. – 404 с.

4. Стратегія інноваційного розвитку України на період до 2030 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80>. – Назва з екрана.

5. Тенденції реформування загальної середньої освіти у країнах Європейського Союзу : монографія (Ч.1) / Г. С. Єгоров, Н. М. Лавриченко, Б. Ф. Мельниченко ; [за ред. Н. М. Лавриченко]. – Київ : Педагогічна думка, 2008. – 146 с.